



## Hukukta Yorum Ve Yöntemin Önemi

### The Importyance Of Interperatation And Method In Law

Doç.Dr. İzzet SARGIN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kahramanmaraş/Türkiye

ORCID: \*\*\*\*\*

#### ÖZET

Hareket halindeki dünyamızda değişim olgusu karşısında insanın varoluşunu gerçekleştirme başarısı, büyük ölçüde varlıkla kuracağı ilişkilerin doğru, tutarlı ve geçerli olmasına bağlıdır. Ayrıca bu başarı hukuki metinlerin bir yöntem içerisinde yorumlanmasını da gerektirir. Zira hukuki metinler sadece inşa edildikleri dönemin problemlerini çözmek için değil, ileriye dönük benzer problemlere de hakem olmak amacıyla inşa edilir. Bu sebeple bir yerde hukuki bir metin varsa orada mutlaka yorum da olacaktır. Çünkü metin yorumla zaman üstü bir kimlik ve hayatiyet kazanır. Ancak bu yeterli değildir. Zira hukuki metinlerin zaman üstü kimlik ve hayatiyet kazanması, yonteme bağlı kalmakla sağlanır. Yorumda bir yonteme bağlılık, sübjektif anlayışların ve rastgele kararların önüne geçer. Bu önemlidir çünkü insan hayatıyla ilgili düzenlemeler sübjektif anlayışlara ve rast gele kararlara terk edilemez. Bu açıdan hukukun objektifleşmesi ve özerkleşmesi de sağlanmalıdır. Bu da ancak hukuki yorumların yonteme bağlı olarak yapılmasıyla sağlanır. Objektiflik hukukun bireysellikten kurtarılmasını özerklik ise bireyin hukuk üstü güç odaklarına itaat etmesinin önüne geçer. Zaten varlık aleminde insanın insanlığını gerçekleştirme de büyük ölçüde buna bağlıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Fıkıh, İnsan, Hukuk, Metin, Yorum, Yöntem

#### ABSTRACT

The success of human beings in realizing their existence in the face of the phenomenon of change in our moving world largely requires the correct, consistent and valid relations. In addition, this success also depends on the interpretation of legal texts in a method. Because legal texts are built not only to solve the problems of the period in which they were built, but also to solve similar problems going forward. Because if there is a legal text somewhere, there is also an interpretation. Because the text gains a timeless identity and vitality through interpretation. But this is not enough. Because the timeless identity and vitality of legal texts is achieved by adhering to the method. Adherence to a method in interpretation avoids subjective understandings and random decisions. This is important because regulations regarding human life cannot be left to subjective understandings and random decisions. In this respect, the objectification and autonomy of the law should be ensured. This can only be achieved by making legal interpretations depending on the method. Objectivity prevents the law from being individualized and autonomy prevents the individual from obeying supra-legal power centers. In fact, the realization of human humanity in the realm of existence largely depends on this.

**Keywords:** Fiqh, Human, Law, Text, Interpretation, Method

#### GİRİŞ

Sürekli değişen (Öner, 1996:27; Emiroğlu, 2012:27; Doğan, 1994:57; Taylan, 1996:73; Işıқтаç ve Metin, 2003:63; Ülker 1994:68; İnan, 1975:8; Çam, 1997:290; Dalgın 2003:74.) dünyada, hukukun zaman mekân düzleminde müşahhaslaşması olan kanunun uygulanma başarısı, büyük ölçüde doğru ve geçerli olarak yorumlanmasına bağlıdır (Işıқтаç ve Metin, 2003:114; Türer, 2009:167).Çünkü her hukuki metin sosyal hayatla ilgili birtakım düşünceleri ifade eder ve bazı gelişme ve değişimler üzerine inşa edilir. Bununla birlikte uygulama açısından da amaç ve değerleri gözetir. Bu amaç ve değerler ise kanunların yürürlüklerinin temelini oluşturur.

Hukukun sistematik bir bütünlük sağlanması, çeşitli sebeplerden kaynaklanan boşlukların-noksanlıkların doldurulması (Kırca, 2001; Aktaş, 2010:1-2; Zorbozan, 2006), kelimelerin kullanımlarından kaynaklanan hataların ve kapalılıkların giderilmesi, hukuk metinlerinin gerçek anlam ve amaçlarının belirlenmesi için bu metinlerin yorumlanması gerekir.

Bir şeyi bir şekilde/bir şey olarak anlamak, onu yorumlamak demektir. Anlamak, yorumlamaktır. Yorumlamak ise beşerî bir faaliyettir. Beşerî unsurun aktif olmadığı her düşünce donuktur ve hayatın dışındadır. Bu yüzden insanın, içinde var olanlarla birlikte dünyasını anlaması ve hayatına katması için sürekli yorum yapması gerekir (Gadamer, 2008: I/15).

## 1.HUKUKTA YORUM VE YÖNTEM

### 1.1.Yorum

Dünya insanın varoluşunu gerçekleştirdiği ve sürdürdüğü bir zemindir (Gadamer, 2008:II/278). Bu sebeple o, dünyadaki her şeyle ilişki kurmak her şeyi hayatına katmakla sorumludur. Bunun için bütün olay, olgu ve varlıkları sorgulamak, tanımak, anlamak ve aralarındaki nedensel ilişkileri çözümlmek için yorum yapmak zorundadır. Yorumlarında akıl, düşünce, deney ve gözlem ekseninde geçmiş, şimdiye gelecek olarak zamanın bütün boyutlarını dikkate almak ve maslahatlarını göz önünde bulundurmak durumundadır.

Bir yerde metin varsa orada mutlaka yorum da olacaktır. Çünkü yorum, metnin vaz geçilmez tanımlayıcısı ve tanımlayıcısıdır (Otaç, 2010:439-491).Bu yüzden yorum yapmak için metnin öncelenmesi gerekir. Zira her metin yorumla konuşmaya başlar (Gadamer 2008:II/289) ve insan dünyasına girer. Kelime olarak yorum, bir yazının veya sözün anlaşılması için güç yönlerini açıklamak ve aydınlığa kavuşturmak demektir (Eren, 1998: II/1641). Hukuki anlamda ise, hukukta kaynak teşkil eden bir metnin anlam ve kapsamını belirlemek amacıyla kanun koyucunun iradesinin ne olduğunu anlamak için yapılan fikri bir faaliyet olmaktadır. Burada fikri faaliyet, bir hukuk normunun anlamını açıklığa kavuşturarak, içeriğini, genişlik ve kapsamını belirlemek (Gözler, 1998:136) ve bu yoldan giderek belli bir olayın belli bir hukuk normuyla irtibatlandırılmasını araştırma çabası olmaktadır. Çünkü bazı hukuk normları, uygulanabilme açısından yeterli ölçüde açık olmadıklarından hukuki yorum, hukuk kuralının açıklanması için önem arz eder. Yorum, somut olaylar ve gündelik uyuşmazlıklar bağlamında yasama baskısıyla oluşturulan değer yargılarını/kalıplarını yeni bir bakış açısı ve disiplinle yeniden tanımlamanın adıdır. Yorum, soyut gerçekler ile bireysel somut gerçekler arasındaki dengeyi gösteren metni, somut olaya göre kişileştiren insani faaliyet (Otaç, 2010:440) veya tümel bir ilkenin tikel bir olaya uygulanması veya hukuk normunun gerçek anlamının açıklanması yani normda saklı iradeyi ortaya çıkartmak ve belli bir olay veya olaylarla ilgili olan iradenin kapsamını ve sınırlarını belirlemek faaliyetidir. Diğer bir ifadeyle yorum, kanun hükmünün anlamını ve kanun koyucunun gerçek iradesini ortaya çıkarmaya yönelik fikri bir çaba veya metni ortaya çıkaran saklı iradeyi açığa çıkarmak ve bu iradenin kapsamını, sınırlarını belirleyerek, onu insan hayatıyla irtibatlandırmak faaliyeti olmaktadır (Keçelioğlu, 2012:86).

Yorum, metne yeni anlamlar kattığından ona tarih üstü bir kimlik kazandırır. Bir metin yorumlanırken kanunun ve insanın amaçları göz önünde bulundurulmalı, metin bu amaçlar doğrultusunda yorumlanmalı, konuyla ilgili kavramlar birlikte değerlendirilmelidir.

### 1.2.Yorumda Amaç

Bir yorumda en önemli amaç, metin ile yorumlandığı zaman arasında bağlantı kurulup metnin zamana uygun yorumunun yapılmasıdır (Otaç, 2010:472). Bir norm, salt norm metni açık olmadığı için değil, özellikle bir olaya uygulanmak zorunda olduğu için yoruma muhtaçtır. Bazen kağıt üzerinde açık olarak gözükken bir norm, herhangi bir olayda çok belirsiz bir hal alabilir<sup>1</sup>. Bu nedenle var olan veya düşünülen olayları düzenlemek için getirilen belli bir norm hakkında söz

<sup>1</sup> Bu konuda Hz. Ömer'in Kur'an-ı Kerim'de açık olarak ifade edilmesine rağmen bazı hükümleri farklı şekilde uygulaması örnek olarak gösterilebilir. (bkz: Öztürk, 2014; Eşit, 2018).

konusu olaylar olmadan asla yeterli bir yargıya varılamaz. Yani norm sosyal gerçeklikten soyutlanamaz (Işıқтаç ve Metin, 2003:75).

Kağıt üzerinde tartışmaya gerek kalmayacak kadar açık olan bir norm, somut bir olay söz konusu olduğunda belirsiz bir durum halini alabilir. Bu nedenle yorum yaparken önce sosyal hayat şartlarının ve kültürel yapının dikkate alınması gerekir. Çünkü dil kültüre değmeyince anlam ortaya çıkmaz. Yani bir hukuk metni, yer ve zamana göre çevre koşullarından soyutlanarak yorumlanması neredeyse imkansızdır (Işıқтаç ve Metin, 2003:77). Bu durum, tarihi süreçte Kur'an-ı Kerim'deki hukuki ifadelerin yorumu açısından da geçerlidir (Işıқтаç ve Metin, 2003:75).

Her sosyal düzen munzam ve muvakkattir. Yani belirli bir süre için topluma dışardan kabul ettirilir. Bir diğer deyişle, sosyal olaylar oldukları gibi kabul edilmez, birtakım ihtiyaçlara göre şekillenirler (Özbilgen, 1971:73). Bu açıdan yasa kondisyonel (şartlı) ve rölatif (izafi) bir bağlantıyı ifade eder. Yani şartlar değiştiğinde yasa da değişir. Ancak şu var ki eğer yasalar her zaman ve her yerde aynı ise bu yasanın sabit ve değişmez olmasından değil, dünyanın şartlarının sabit ve değişmez olmasından<sup>2</sup> kaynaklanır. Hukuk ise ilerleme halinde olan insani ilişkileri düzenlediği için, metinler yorum yoluyla hayat yürüyüşüne dahil ettirilmek durumundadırlar (Özbilgen, 1971:360).

Hukuki bir yorumda amaç, doğru düşünmek ve doğru yargılara ulaşmak olmalıdır. Bunun için doğruluğundan emin olunan bilgiler kullanılmalıdır (Işıқтаç ve Metin, 2003:11). Ayrıca sıhhatli bir hukuki yorum; başarılı bir hukuki muhakemeye, teorik alan ve hukuk bilgisine ihtiyaç vardır. Bu bilgilerin kullanım imkanı açısından, dış dünya ile ilişki kurmak ve olup bitenlerle ilgili verilerin mantıki, metodik ve sistematik bir muhakemeye yorumlanması gerekir. Ancak burada sübjektif eğilimlerin belirleyici olmasına izin verilmemelidir.

Hukuki yorumlarda yasaların anlamlı bir bütün oluşturması için birbirleriyle çelişen yargılara yer verilmemelidir. Hukuki yapıda bir çelişki ortaya çıktığı zaman, bunu ortadan kaldırmak yoruma bağlıdır. Ayrıca hukuk – zaman ilişkisinde ifadelerin zamanla eskimesi ve hukuk dilinin tutucu hale gelmesi, yorum yapmayı gerektirir. Çünkü hukuk normunun yürürlüğünün asıl gayesi, günün ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Zira daha önceki zamana ait bir hukuk normuna nasıl anlam verileceği yani önceye ait bir hukuk kuralının/ metnin bugünün sistemine ve ihtiyaçlarına nasıl uydurulacağı sorusuna aranan cevaplar yorumu önemli kılmaktadır. Çünkü yasayı anlamak, insanın geçmişe dönme yolunu bulması değil, onu şimdiye ortak etmesidir. Başka bir ifadeyle metni anlamak, metnin inşa edildiği döneme gitmek değil, metni yaşanan şimdiye getirmektir (Işıқтаç ve Metin, 2003:11).

Bir fıkıhçı, aşkın alanla ilgili bilimlerde yapacağı yorumlarda İslami çerçeveyi esas alıp, elde ettiği bilgileri sistemli bir dünya görüşü arz eden bir bütünlük halinde insanlığa sunmak; olgusal ve günlük bilimlerde ise çağının bilgisini esas alarak bu bilgileri İslami çerçevenin bilgi anlayışına tabi tutmak durumundadır. Ayrıca Müslüman akli varlığı yorumlamak, anlamak ve hayata katmak için büyük bir çaba göstermelidir. Unutulmamalıdır ki dünyanın yorumu dünya içindekilerin anlaşılmasına hayatın yorumu da dünyanın yorumu ile değer dünyasının birlikte yorumlanmasına, hukukun yorumu ise maddi ve manevi dünyaların birlikte yorumlanmasına bağlıdır.

### 1.3.Hukuk ve Yorum

Hukuk, bilim ve bilgiye bağlı olarak insanın varlıkla ilişkisinin meşru ve yasal dayanağı olan veya bu ilişkinin ilkelerini ortaya koyan fikri bir faaliyettir. O, insan ve dünyası hakkında bir

<sup>2</sup> Fıkıh literatüründeki hükümlerin uzun süre değişmemesi kendilerinden kaynaklanmamakta; siyasi, iktisadi, içtimai vb. sistemlerin uzun süre aynı kalmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü sanayi inkişabına kadar dünyada var olan üretim, tüketim gibi toplumsal şartlar hemen hemen hiç değişmemiştir.

düşünce biçimi olduğu gibi bir bilgi tipi ve epistemolojiyle bağlantılı entelektüel bir girişim de olmaktadır<sup>3</sup>.

Hukuk düzeninin tutarlı bir bütünlük göstermesi büyük önem arz eder. Bunun için hukuk kuralları arasında çatışma ve çelişkinin olmaması gerekir. Şayet bu bütünü oluşturan unsurlar arasında çatışma veya çelişki olursa, bir araya gelip düzen oluşturmaları mümkün olmaz. Bu açıdan hukuk kurallarının sistematik bir bütünlük göstermeleri için hazırlanmalarında mantık ve yorum kuralları dikkate alınmalıdır (Gözler, 2012:97).

Hukukun zaman mekân düzlemindeki somut göstergesi olan kanunun başarısı, büyük ölçüde sistem bütünlüğüne, mantıksal tutarlılığa ve sosyal gerçeklikle olan uyumuna bağlıdır. Bunun için her kanunun sosyal hayatla ilgili birtakım değerleri ve pratik amaçları gözetmesi gerekir. Bu bağlamda hukuka konu olan bir olayın değerlendirilmesi ve uygun olan hukuk normuyla irtibatlandırılarak istenilen faydanın sağlanması açısından kanunların sürekli yorumlanması gerekir. Bu durum naslar bağlamında İslam hukuku açısından; “Metin ezeli, yorum süreklidir.” özdeyişiyle ifade edilmiştir.

Kanunlar sadece belli bir zamanda belli uyumsuzluğun çözümü için değil, yürürlükte oldukları sürece benzer nitelikteki bütün uyumsuzlukların çözümünde hakem olmaları için fonksiyonel olmalıdırlar. Çünkü hukuk, yaşayan bir düzen kurmak ve sürdürmek amacıyla her devrin ve her neslin ihtiyaçlarına cevap vermek durumundadır. Bu da kanun koyucunun belli bir zamandaki düşüncesini değil, kanunun amacının dikkate alınmasını gerektirir. Bu amaç ise içinde bulunulan zaman göstergelerine göre tespit edilmeli ve şekillendirilmelidir. Başka bir ifade ile kanunlar uygulanacakları zamanın ihtiyaçlarına göre yorumlanmalıdır (Otacı, 2010:441). Ancak bu amacın gerçekleşmesi, düzenin sürekliliğinin sağlanması açısından gelenekten beslenmeli ve geleceğe uzanmalıdır. Çünkü bir toplumun istikrar içerisinde değişen ve gelişen ihtiyaçları ancak bu şekilde karşılanabilir (Otacı, 2010:437).

Hukuk kurallarının önemi önceden biliniyor olmalarından ve olay sırasında veya olaydan sonra değişmeyecek olmalarından kaynaklanır. Bu yüzden insanın hukuksuz itaate mahkum olmaması için hukuk normları oluşturulmuştur (Gözler, 2012:16). Ancak bu yeterli değildir. Hukukun keyfi değil, tarafsız bir şekilde uygulanması da sağlanmalıdır. Bu da ancak hukuk kurallarının objektif şekilde anlaşılmasına ve yorumlanmasına bağlıdır. Bunun için hukuk kurallarının yorumlanmasında sosyal konteks/bağlam dikkate alınmalıdır. Ayrıca adalet, hürriyet, hakkaniyet, insanîyet, şahsiyet ve haysiyet gibi aksiyolojik kıymetler de gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Buna ilaveten hukuki kavramlar ve normlar tek başlarına değil bir sistem bütünlüğü içerisinde değerlendirilmeli, aşırı şekilde zorlanmamalıdır.

Hukuki bir metinde yer alan kavramlar, zaman dışı olmadıkları gibi metinden bağımsız olarak da bir amaç ve doğru anlam ifade etmezler. Bu kelimeler bazen donmuş kalıplar gibi değişen zamana uyum sağlayamazlar. Bu nedenle yorum yaparken hem yer aldıkları metnin anlam bütünlüğü içerisinde hareket edilmeli hem de tek tek kelimelerin esiri olunmamalıdır (Gözler, 2012:16).

Bir hukuki olgu ya da olay yorumlanırken kanunun amacı da dikkate alınmalıdır. Metin bu amaç doğrultusunda yorumlanmaya çalışılmalıdır. Çünkü hukuki metinlerde sadece anlama ve yorumlama yeterli olmayıp metnin içinde bulunulan şartlara ve aktüel duruma nasıl hitap ettiğinin belirlenmesi (yönlendirme) de gerekir. Metnin yorumlanmasında dış şartlardaki değişimler dikkate alınmalı, bu tür durumlarda kanunun normatif işlevi yeni baştan tanımlanmalıdır (Otacı, 2010:446).

<sup>3</sup> Fıkıhın diğer hukuk sistemlerinden en önemli farklarından biri bilgi kaynağı olarak sahih haberi (Kur'an-ı Kerim ve mütevatir sünnet) birinci derecede kabul etmesidir. Hatta fakihlerin benimsediği beyan teorisine göre asil olan hukuki yaklaşım olarak Kur'an ve sünnetin manasını ortaya çıkarmaktır.

İnsanların adetleri, durumları ve dinleri tek bir yol ve süreç üzerinde devam etmez, zaman ve mekânda farklılıklar gösterir<sup>4</sup>. Hayatın değişken akışı, insanların önüne sürekli yeni olaylar ve problemler getirir. Bu durumda insanlığın varoluşunu gerçekleştirmeyi sürdürmesi, büyük ölçüde bu yeni durumlara çözüm getirme başarısına bağlıdır. Burada hukukun ve hukukçunun görevi, karşılaşılan bu yeni meseleleri hukuk usulüne uygun şekilde yorumlamak ve hükme bağlamaktır. Tarihi süreçte bu faaliyet İslam hukuk terimi olan içtihat kavramı ile isimlendirilmiştir. İctihat, ister yeni ve bilinmeyen bir mesele, isterse bilinen bir meselenin başka bir şekilde çözümlenmesine yönelik olsun İslam tarihi boyunca hukuki bir çaba olarak devam etmiş (Hallâf, 1985:66-67; Mahmasânî, 1952:140; Şelebi, 1981:35)ve etmeye de devam edecektir.

İslam hukukçuları terim olarak genellikle içtihat kavramını lügat anlamından hareketle tanımlamışlardır (Sargın, 2014:173-188). Bu yaklaşım şeklinden farklı olarak da içtihat tanımları yapılabilir. Mesela içtihat, kişinin içinde bulunduğu gerçeklikle dış dünyadaki bir olgu veya olayı hukukun sistem ve amacına uygun şekilde irtibatlandırma veya ne içinliğin ne surette olması gerektiğinin belirlenmesi, insan davranışlarıyla ilgili olması gerekene ulaşma faaliyeti var olanlarla birlikte var olmak için doğru tasarım, doğru tavır ve doğru davranış normunu ortaya çıkarma çabası şekillerinde de tanımlanabilir.

Bugünün insanlık seviyesi, insanlığın tarihi birikiminin toplamıdır. Bu durumda içtihat, insanın bulunduğu durumu aşma veya noksanlıkları tespit edip tamamlama faaliyeti olmaktadır. İctihat, varlığın bütün boyutlarıyla uyum içerisinde olma, insanın var olma imkanını oluşturma veya istikbali karşılama çabası olarak da tanımlanabilir.

İslam Hukuku bağlamında her içtihat ve yorumda üç aşama söz konusudur. Birincisi şâri ne diyor, ikincisi şâri ne demek istiyor, üçüncüsü de ben ne anlıyorum veya ne yapmalıyım. İşte içtihat bu üç aşamaya doğru cevap arama çabası olmaktadır.

#### 1.4.Yorum ve Metot

İnsan hayatı tesadüfi ve gelişigüzel kararlara ve hareketlere terk edilemez. Çünkü bu tür karar ve hareketler, düzensizliğe sebep olabilecekleri gibi, insan hayatının istikrar ve sürekliliğini de olumsuz yönde etkiler. Süreklilikten yoksun olan bir hayatta zaten insan bu gününü planlayamaz, amaç belirleyemez ve geleceğini de kurgulayamaz. Yani hayatında geçmiş, şimdi ve gelecek birbirinden kopuk haldedir.

İnsan bir kültür sistemi içerisinde yaşar, bu sistem büyük ölçüde kendisini oluşturan değerler ve normlar toplamından ibarettir. Kültür sisteminin görevi hem normu korumak hem de gerektiğinde değiştirmektir. Değerlerin ana işlevi ise sosyal sistemlerin norm kazanmasında ortaya çıkar. Eğer insan ve toplum uyumlu bir birliktelik oluşturacaksa, bu değerler ve normlar bir yöntem içerisinde ele alınarak düzenlenmelidir. Çünkü bir yönetime bağlı kalarak değerlendirilen bilgiler, bütünlük içerisinde bir sistem oluşturacaklarından, meydana gelen farklılıklar çelişki oluşturmazlar. Zira sistem bütünlüğü içerisindeki farklı normlar bir amaç birliği oluşturacaklarından zaten birbirleriyle çelişmezler.

Her bilim kendi sahasına giren konuları önceden kabul edilen belli prensiplere göre ele almalıdır. Aksi takdirde tutarlı ve objektif bir şekilde hareket edilmez ve herkesin kabul edeceği doğru sonuçlara ulaşılamaz. Günümüz İslam dünyasında epistemolojik ve metodolojik birlik sağlanamadığından / olmadığından, dinin metodik olmayan anlama ve yorumlama biçimleri kargaşa ve kaosa dönüşmüştür. Buna bağlı olarak İslam esaslarına aykırı biçimde üretilen kutsallıklar ve insanların zihinlerini çalan dini değer istismarları sadece Kur'an ve sünneti perdelemekle kalmıyor

<sup>4</sup> Mesela İslam Allah'ın gönderdiği tek dindir. Müslümanlık ise Allah'ın gönderdiği bu tek dinden insanların anladığı ve hayatlarına aktardığıdır ve bu aktarmalarda farklılıklar olduğundan farklı hukuk ve inanç ekollerinin şekillendiği farklı Müslümanlıklar ortaya çıkmıştır.

aynı zamanda genç kuşakları din konusunda bir yol ayrımına sürüklüyor ve dış dünyadaki İslam algısını olumsuz yönde etkiliyor (Bardakoğlu, 2019:270).

Hukuk kuralları insanoğlunun yolu üzerindeki işaretlerdir. Değerler ise o yolun sınırlarını belirleyen ölçüleridir. Bu işaret ve sınırların düzenlenmesi ve uygulanmasını kendisine konu eden yöntembilim, İslam Hukuk terminolojisinde usûlü fıkıh olarak kavramlaştırılmıştır.

Metot/yöntem sözlükte yol, kaide, usul, takip etme, peşinden gitme ve bilgi edinme için tutulması gereken yol, bir gayeye ulaşma gayreti, hedefe varmak için araştırma yolu anlamlarına gelir (Abadan, 1954:61; Fındıkoğlu, 1961:II/3). İlim ve felsefe tarihinde çeşitli manalar kazanan bu kelime, en geniş anlamıyla olaylar karşısında zihnimizi tatmin eden hakikatlerin bilinmesi için sarf edilen düşünce faaliyeti veya düşüncenin bilgiyi elde etmek için ilerlemesine bağlı kaidelerin toplamı (Abadan, 1954:61; Fındıkoğlu, 1961:II/3) veya bilimsel bilginin üretilmesinde kullanılan yol, yöntem ve tekniklerin bütünüdür (Erkul ve Kanten, 2019:11-37). Her yöntemin düzenli ve anlaşılır olması esastır. Başka bir ifade ile “Ben kendime göre kendi sezgimle bilimsel hakikate ulaşıyorum.” biçiminde bir yöntem mümkün değildir. Zira amaca ulaşma aşamasında belirsiz (öznel-sübjektif) yollar bilimsel olarak kabul edilemez. Çünkü bilimsel hakikat, evrensel (nesnel-objektif) herkes için apaçıktır ve genel geçerliliğe sahiptir. Yöntem bireysel ve öznel olursa, sonucun evrensel ve genel geçerliliğe sahip olması düşünülemez (Öktem, 1995:25; Türkbağ, 2014:13).

Metod'un amacı, bilimsel faaliyetlerde ulaşılan sonuçların tarafsız olarak ortaya konması ve uygulanmasının sağlanmasıdır. Farklı ilim alanlarına göre yöntemler de değişiklik arz eder. Duyuların yanıltma, eşyanın da yanıltma özelliğinden dolayı, bilimsel yöntemlere rağmen yanlış veya hatalı sonuçlar ortaya çıkabilir, Ayrıca insanın varlık karşısındaki konumu sürekli değiştiğinden, ulaşılan sonuçlar sürekli sorgulanmalıdır. Bundan dolayı İslam hukukunda “İçtihatla ulaşılan sonuç zan ifade eder.” anlayışı hâkimdir (Dönmez, 2004:35-48). Yani içtihat hem zan ifade eden hem de sürekli değişikliğe açık olan (Sözer, 2015:19) bir faaliyet olmaktadır.

Hukuki çalışmalarda yorum yöntemlerine başvurmanın yararları şu şekilde anlatılabilir; kullanılan yöntemler, yasaya bağlılığı ifade eder, uygulamada açıklık, şeffaflık ve hukuki güvenlik sağlarlar. Yorum yöntemleri hukukun içselleştirilmesine katkı sağlar, yasa önünde eşitliğe hizmet eder. Keyfi kararlardan kaçınma ancak metot öğretisinin uygulanması ve onun sonuçlarının kabulüyle gerçekleşir. Metoda göre karar, hukuki durumun daha iyi hale getirilmesi için kamusal bir tartışmaya imkân sağlar (Sözer, 2015:19).

Yorum yöntemlerine uygun olarak metnin anlamı tespit edilirse yorum objektifleşeceğinden anlamda objektifleşir (Gözler, 2012:18). Yorum yöntemleri genel hükümlerden istisna imkânı sağlar. Tikel bir hükmün genelleşmesine genel bir hükmün de tikelleşmesine engel olur.

İdeolojik anlayışların ve sübjektif yaklaşımların baskın olduğu sosyal, siyasi, hukuki vb alanlarda karşılaşılan problemlerin çözümünde metinler yorum yöntemlerine göre değerlendirilirse, aşırılıklar ve kutuplaşmalar büyük ölçüde ortadan kalkar. Hukuki metinlerin yöntemsel bir yaklaşımla yorumlanması, hukukun özerkliğinin en büyük teminatı olarak kabul edilir.

## SONUÇ

Dünya insanın varoluşunu gerçekleştireceği bir zemindir. Bunun için varlığa müdahale etmesi gerekir. Çünkü beşeri müdahalenin olmadığı yerde her şey donuk ve hayatın dışındadır. İnsanın varlıkla ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının uygulanma başarısı, büyük ölçüde doğru, tutarlı ve geçerli bir şekilde anlaşılmasına ve yorumlanmalarına bağlıdır.

Bir yerde metin varsa orada yorum da vardır. Zira metinler yorumla konuşmaya başlar ve insan dünyasına girer. Bu sayede metin de zaman üstü bir kimlik kazanır. Dolayısıyla hukuka

kaynaklık eden bir metin sadece inşa edildiği zamana ait problemleri çözmek için değil ileriye dönük problemlerin çözümüne de katkı sağlaması için vardır.

Hukuka kaynaklık eden bir metnin anlam ve kapsamının belirlenmesi, metni inşa eden iradenin yaşanan gerçeklikte maddileşme şeklinin ortaya çıkartılması hukuki uygulamalarda sistematik bütünlüğün sağlanması, tümel tikel dengesinin oluşturulması ve çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkan boşlukların doldurulması, hata ve kapalılıkların giderilmesi vb durumlardan dolayı hukuki metinlerin yorumu büyük önem arz eder.

Hukuki yorumda amaç çelişkiden uzak, doğru ve gerçeklikle uyum içerisinde olan yargılara/yasalara ulaşmaktır. Çünkü kanunların yorumlanmasındaki amaç büyük ölçüde günün ihtiyaçların cevap vermektir. Bir metnin hukuki açıdan yaşanan zamanla irtibatlandırılma başarısı, hem üstün bir muhakeme yeteneğine hem de dünyayı tanıma ve hukuk bilgisini önceleyen başarılı bir yorum gücüne bağlıdır.

Hukuk kurallarının önceden biliniyor olması, insanı sübjektif kanunsuz güce itaatten kurtarır. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Ayrıca hukukun objektif ve tarafsız olarak da uygulanması gerekir. Bu da ancak hukuk kurallarının nesnel bir şekilde anlaşılması ve yorumlanmasıyla mümkündür. Buna ilaveten adalet, hürriyet, merhamet gibi aksiyolojik kıymetlerde dikkate alınmalıdır. Hukuki kavramlar ve normlar da bir bütünlük içerisinde değerlendirilmelidir.

İnsan hayatı tesadüfi bir anlayışa ve sıradan yapıp etmelere terk edilemez. Çünkü bu yaklaşım düzensizliğe sebep olduğu gibi hayatın istikrar ve sürekliliğine de engel olur. Böyle bir durum insanı geçmiş, şimdi ve geleceği birlikte kurgulamaktan alı koyar. Bu yüzden hukukun yönetsel bir çerçeve içerisinde üretilmesi ve uygulanmasının önemi büyüktür. Çünkü bu yaklaşım şüphesiz insana pek çok açıdan fayda sağlayacaktır.

## KAYNAKÇA

- Abadan, Yavuz, **Hukuk Felsefesi Dersleri**, Ankara 1954, 61;
- Aktaş, Sururi “Pozitif Hukukta Boşluk Kavramı” **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, c. 14 sy1-2, Erzincan 2010;
- Bardakoğlu, Ali, **İslam’ı Doğru Anhyor Muyuz?** İstanbul 2019
- Çam, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul 1997
- Dalgın, Nihat, “Değişim stratejisi açısından hukuk ve İslam hukuku” **19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Samsun 2003, sy 16,
- Doğan, İsmail, **Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar**, İstanbul 1996
- Doğan, Özlem, **Mantık**, İstanbul, 1994
- Dönmez, İbrahim Kafi, İctihadın Bağlayıcılığı Meselesi ve Fıkıh Mezheplerine Bağlanmanın Anlamı, Usûl: İslâm Araştırmaları, 2004, cilt: I, sayı: 1
- Emiroğlu, İbrahim, **Klasik Mantığa Giriş**, Ankara 2012
- Eren, Hasan vdd. **Türkçe Sözlük c. I-II**, Ankara, 1998 II, 1641.
- Erkul, Hüseyin –Kanten, Pelin, Metodolojik Açıdan Lisansüstü Bitirme Tezleri Üzerine Nitel Bir Araştırma, **Management and Political Sciences Review** Volume: 1 Issue: 1 Year: 2019
- Eşit, Yusuf, Hz. Ömer Uygulamalarının Fıkhi Mezheplere Yansıması, **Dini Araştırmalar**, Temmuz - Aralık 2018, Cilt : 21, Sayı: 54

- Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri, **İçtimaiyat II Metodoloji Nazariyeleri**, İstanbul 1961 II
- Gadamer, Hans George, **Hakikat ve Yöntem I-II**, çev: Hüsametdin Arslan, İsmail Yavuzcan, İstanbul 2008, I, XV.
- Gözler Kemal, Hukukun Genel Teorisine Giriş, İstanbul 1998
- Gözler, Kemal, **Yorum İlkeleri, Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması**, Ankara 2012
- Hallâf, Abdulvehâb, **İslam Hukuk Felsefesi**, Çev; Hüseyin Atay, Ankara 1985
- Işıқтаç, Yasemin – Metin, Sevtap, **Hukuk Metodolojisi**, İstanbul 2003
- İnan, Özalp, **İşletmenin Büyümesinde Ortaya Çıkan Organizasyon Sorunları**, Adana 1975
- Keçelioğlu, Elvan, “Ceza Hukukunda İçtihadın Sınırı, Yorum ve Kıyas” **Adalet Akademisi Dergisi**, Ankara, Ekim 2012,
- Kırca, Çiğdem, “Örtülü Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama” **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** c. 50 sy. 1;
- Mahmasânî, Subhî, **Felsefetü't-Teşri fi'l İslam**, Beyrut, 1952
- Otacı, Cengiz, Hermeneutik (Yorum Bilim) ve ceza Kanunlarının Yorumu, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 89, Temmuz 2010
- Öktem Niyazi, **Devlet ve Hukuk Felsefesi Akımları**, İstanbul 1995
- Öner, Necati, **Klasik Mantık**, Ankara 1996
- Özbilgen, Tarık, **Eleştirel Hukuk Sosyolojisi Dersleri**, İstanbul 1971
- Öztürk, Mehmet, Hz. Ömer'in İçtihatlarının Fikhi İlkelerdeki Karşılığına Kısa Bakışlar, **Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** [Amasya İlahiyat Dergisi = Amasya Theology Journal], 2014, sayı: 2
- Sargın, İzzet, **İslam Hukukunun İlahi ve Beşeri Boyutu**, Kahramanmaraş, 2014
- Sözer, Ali Nazım, **Hukukta Yöntembilim**, İstanbul 2015
- Şelebi, Muhammed Mustafa, **Talîlu'l-Ahkam**, Beyrut 1981
- Taylan, Necip, **Mantık**, İstanbul 1996
- Türer, Celal, “Pragmatizmin Doğruluk Evi” *Bilimname* c.17/2
- Türkbağ, Ahmet Ulvi, **Sosyoloji Hukuk ve Devlet**, İstanbul 2014
- Ülker, Gürkan, Hukuk sosyolojisine Giriş, Ankara 1994
- Zorbozan, Semiha, İslam Fıkhdında Hükmü Bildirilmeyen Alan “basılmamış yüksek lisans tezi” **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Elazığ 2006.